

REPRESALIAT: PERE BOU JORNET

PARAULES CLAU

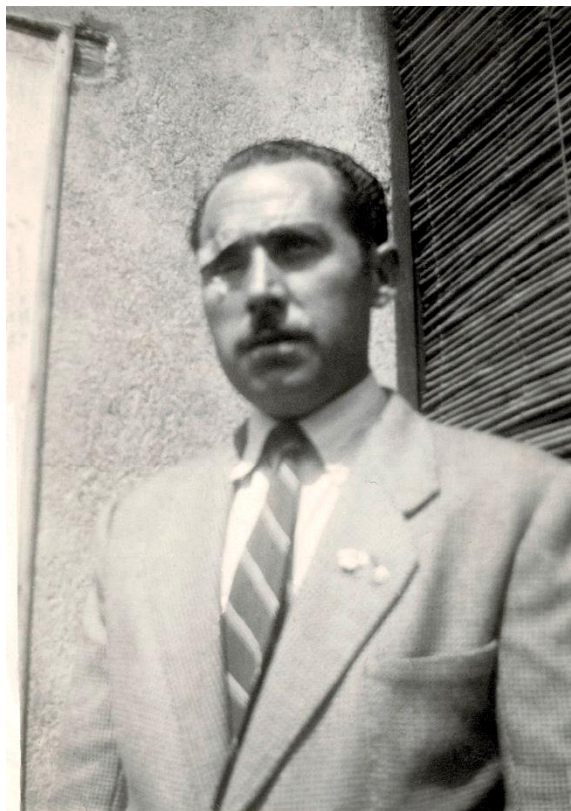
PSUC, Guerra Civil, Brigades Internacionals, bombardeig de Figueres, l'èxode cap a França, exili, camp d'Argelers, camp de Bram, Fuerte de San Martín de Santoña.

Pere Bou Jornet¹ va néixer a Olesa de Montserrat el 30 de gener de 1916. Els seus pares, Guillelm Bou Valldeperas, nascut a Olesa de Montserrat, i Sofia Jornet Montaña, natural de Capçanes (Tarragona), treballaven a la Colònia Sedó² mentre que el Pere treballava a Indústria Olesana SA, en la secció d'acabats. La família vivia al carrer Llobregat d'Olesa.

En Pere, al cap dels anys, va escriure unes memòries de les seves vivències a la Guerra Civil i en la seva condició de refugiat a França, gràcies a les quals hem pogut recórrer i conèixer de prop aquesta part de la nostra història.

En Pere, abans de la guerra, no militava en cap partit polític, encara que era simpatitzant d'ERC. Estava afiliat a la CNT. En començar la guerra va tenir un paper més actiu ja que va fer guàrdies armades a l'Ajuntament *per evitar que els arxius fossin cremats*³ i també en va fer en diferents indrets del poble *"perquè es rumorejava que hi havia un "automòbil fantasma", que circulava per tots els contorns amb propòsits terroristes per abatre la moral de la rereguarda"*.⁴ S'afilia a la JSUC (Joventut socialista unificada de Catalunya), on va tenir alguns càrrecs i al PSUC (Partit socialista unificat de Catalunya).

El PSUC és un partit que es va constituir el 23/24 de juliol del 1936, pocs dies després del cop d'estat que inicia la Guerra Civil, culminant així un procés que s'havia iniciat temps enrere i que la guerra precipità. Durant els primers mesos de la guerra –entre juliol de 1936 i març de 1937– el PSUC va créixer de forma significativa. Tot i

Pere Bou Jorba, anys cinquanta. Font: arxiu familiar.

¹ Document elaborat dins del projecte *Memorial Democràtic del Baix Llobregat; de les experiències personals a l'èxit col·lectiu*. Autores, Joana Llordella i Blanca Mampel. Direcció projecte: José Fernández i Elionor Sellés.

² El Guillelm hi va entrar a treballar l'1 de gener de 1896 fins al 30 de novembre de 1938, a la secció de preparació. La Sofia va entrar a la mateixa secció l'1 de gener de 1905 fins a l'1 d'agost de 1938.

³ BOU JORNET, Pere. *Memòries*. Document inèdit, pàg. 207

⁴ *Ibidem*, pàg. 207

que després, el ritme de creixement s'alentí, el partit mantingué sempre una tendència alcista, amb la incorporació de nous militants.

Olesa de Montserrat comptà aviat amb la presència del PSUC. El 29 d'agost de 1936 es nomenen els càrrecs de la direcció del partit i Esteve Vilella és elegit secretari general –també és nomenat secretari de milícies. Més endavant, Pere Roca Marcet⁵ es va convertir en el nou secretari general del PSUC d'Olesa de Montserrat, càrrec que desenvoluparia des de principis de 1937 fins al 24 de gener de 1939. Lluïsa Xifré ocupava el càrrec de secretari femení, en representació del col·lectiu de dones afiliades al partit. La Lluïsa va ser afusellada al cementiri d'Abrera el mes de febrer de 1939 juntament amb altres olesans.⁶

El 28 d'agost de 1937 en Pere s'incorpora a l'Exèrcit republicà en ser mobilitzada la seva lleva. Segons ens explica al seu diari, el van fer anar a l'Escola d'Oficials de Barcelona però ell no hi estava gens interessat i no va fer res per sortir-ne aprovat, *ja que a mi no m'agradava ni tampoc volia ésser oficial ni cap altre classe de comandament militar, per lo que es tenen que tenir unes condicions especials que jo indiscutiblement no tenia ni m'interessava.*⁷

En Pere és destinat lluny de casa, a la línia de defensa del front de la zona de Madrid (Brigades 50 i 150 de Marina de Madrid). Amb ell sortiran també altres olesans mobilitzats que són traslladats a Albacete per incorporar-se a la XIV Brigada internacional "La Marsellesa".

Les Brigades Internacionals estaven formades per voluntaris estrangers antifeixistes de més de 50 països que havien arribat a Espanya per defensar la República. Es calcula que van ser entorn d'uns 35.000, les persones que van lluitar al llarg de la Guerra Civil. La major part dels voluntaris eren francesos i darrera d'ells i per aquest ordre hi trobem polonesos i italians, estatunidencs, alemanys, d'origen balcànic, britànic i d'altres nacionalitats.

Les Brigades Internacionals tindran la seva base a la ciutat d'Albacete, lloc escollit per la seva situació allunyada dels fronts i dels grans centres urbans, però també perquè es troba ben comunicada amb aquests fronts. Amb la caiguda del front d'Aragó (abril de 1938) es tanca la base d'Albacete i el comandament general de les Brigades i les seves unitats es traslladen a Barcelona.

El Pere marxà a Albacete, com hem esmentat, amb altres olesans: Jaume Pedrola, Josep Berenguer, Santiago Sabaté, Tonet Valldeperes, Antoni Masferrer, Joaquim Molinos, Esteve Marata, Teodor Blasco i *el de Can Tobella*. Tot aquest grup va ser traslladat primer a Villanueva de la Jara (Conca), per rebre instrucció militar. En aquesta població hi havia una de les bases de l'Exèrcit republicà i disposava d'un aeròdrom.

⁵ Podeu trobar més informació de Pere Roca Marcet en aquest web.

⁶ Es pot consultar la biografia de Lluïsa Xifré en aquest web.

⁷ *Ibidem*, pàg. 207

Pere Bou amb els seus pares, Guillermo Bou i Sofia Jornet, i la seva germana, Maria. Any 1919. Font: Arxiu Familiar

El 6 d'octubre de 1937 en Pere i el grup olesà es dirigiren a l'Escorial per cobrir les baixes de la XIV Brigada Internacional sofertes al front de Guadalajara.

Tots, menys el Joaquim Molinos que es va quedar a Villanueva de la Jara, són assignats al 9e batalló 3ª companya 1ª secció. A la tardor de 1937, marxen cap a Aranjuez en direcció a Costa de la Reina, on després de dies de combat, els relleven i els porten a Mejorada del Campo (Madrid) per tornar-los a traslladar a primers de desembre de 1937 cap a Navacerrada i després a l'Escorial. Aquí, el Pere es trobarà amb un altre Olesa, l'Eugeni Campos.

El 9e batalló es desfà per culpa de les nombroses baixes i el grup d'olesans, que fins ara havien combatut junts, se separa. En Pere és destinat a l'11è batalló 11ª companyia amb seu a l'Escorial i intervindrà als fronts de Somosierra i Valdemorillo. En Pere és nomenat carter de la 11a companyia i poc després ha de ser hospitalitzat a Madrid perquè ha agafat sarna. A l'hospital de Madrid es troba a l'olesà Joan Pons, company de feina de la fàbrica "El molí".

En Pere serà traslladat a València i després a Catalunya per anar al front de l'Ebre. Entre Benifallet i Tivenys, és ferit i traslladat a l'hospital de Tarragona, per pocs dies però, perquè es decideix traslladar tots els ferits cap a hospitals de la província de Barcelona. El Pere és portat a l'hospital de Vic, però no hi ha prou llits per atendre els malalts i és traslladat al Pavelló 5 de Montjuïc, edifici habilitat com a hospital⁸. Aquí va veure morir l'olesà i amic seu, Josep Nonell i Figueres. Malgrat que aquí l'operen, no li poden salvar l'ull. Per a la seva convalescència l'ingressen a l'Orfenat Ribes i posteriorment l'envien a Santa Coloma de Farnés, al balneari Termes Orion. Després de mesos de baixa, li donen l'alta militar i ara és destinat a Serveis auxiliars a Sant Andreu del Palomar (Barcelona). Aquí aprèn l'ofici de barber.

Del seu pas per la guerra, en va deixar constància en les seves memòries,

En tots els meus records tan vivament latents i vius en mi, s'hi trobaven els d'altres vivències també importants, com les viscudes per la guerra amb totes les seves terribles i doloroses conseqüències, que en conjunt tants sofriments em depararen al decurs dels moments viscuts per terres espanyoles, com en foren tots els perillosos instants de cruentes batalles i bombardejos aterradors i destructius, amb escenes terrorífiques que envolten a tot *lo* que en reporta la marxa d'una guerra inhumana i despietada. *Encar* que de totes elles, la més dolorosa en fou quan em van desequilibrar completament, tan *física* com mentalment durant molt de temps que em trobava bastant *destroçat* psíquicament. Tot aquell cúmul d'esdeveniments viscuts juntament amb els dels meus pares tot pensant-hi amb enyor i nostàlgia, en foren la part dolorosa de tot quant vaig viure en el decurs d'aquella campanya bèl·lica imposada.⁹

⁸ El pavelló núm. 5 formava part del projecte d'urbanització de Montjuïc que es va portar a terme per celebrar l'Exposició internacional de Barcelona del 1929.

⁹ BOU JORNET, Pere op. cit., pàg. 197

La fugida a França

En apropar-se les tropes franquistes a Barcelona¹⁰, les autoritats republicanes organitzen l'evacuació dels soldats. Pere Bou, que es troba a Sant Andreu del Palomar, puja en un dels camions que els traslladen a l'estació de França per agafar el tren que els portarà a la frontera. L'estació quedà col·lapsada, la concentració de milers de persones que volen fugir es traduí en una situació de descontrol i de pànic. Com explica el Pere:

Aquí el caos va ser total, bombardejos, veus que deien que les tropes franquistes entraven per la Diagonal. Sense comandaments, la gent va començar a fugir de forma desorganitzada.¹¹

En Pere i deu companys més decideixen emprendre el camí pel seu compte cap a França. Arriben a Badalona, Mataró i Arenys de Mar i aquí acorden separar-se per no aixecar sospites, en cas que fossin detectats per l'enemic. En Pere va continuar fent camí amb el seu company Isidre, travessant els camps que corrien paral·lels a la carretera. Anaven de masia en masia per aconseguir menjar. La gent els ajudava i ells, si podien, els donaven alguna cosa que portaven a sobre per compensar el rebut. Al llarg del trajecte, s'anaven trobant fileres de persones caminant també cap a l'exili i veien com l'aviació franquista planava sobre ells causant morts i ferits.

Pere Bou Jorba, anys cinquanta. Font: arxiu familiar

En Pere i el seu company van ser testimoni de com l'aviació italiana bombardejava una expedició de camions que transportaven soldats i material de guerra. També van presenciar un fet que, com explica, li quedà gravat per sempre més: l'atac a un camió que portava civils i nens,

(...) *veiguérem* un camió que es trobava parat i apartat en un cantó de la carretera, el qual transportava un bon grup de nens i nenes aparentment refugiats que contemplaven esfereïts el desastre, i al mateix temps incomprès espectacle que contemplaven atònits i carregats de por, per aquells avions que despietadament disparaven als soldats d'aquells camions. Els avions primers a l'arribar a l'altura del camió dels nens deixaven de disparar les mortíferes *ametralladores*, però hi hagué el que anava l'últim de la fila que no respectà a aquells pobres infants, que no tenien cap culpa ni res que veure en aquella lluita tan despietada entre germans, i *volcant-se* damunt d'ells s'associà

¹⁰ Les tropes franquistes entren a Barcelona el 26 de gener de 1939.

¹¹ BOU JORNET, Pere, op. cit., pàg 171

cruelment d'aquella mainada fins sadollar els seus instints assassins, que dissortadament acabà amb tots els menuts *sens deixar un sol de viu* (...)

Baixàrem fins a la carretera per veure si podíem ser-*lis* necessaris a aquells nens, (...) al contemplar el quadre que presentava aquell espectacle en restàrem esgarriats de la matança entre aquells nens¹².

En Pere, l'Isidre i el Manel, un altre company que conegueren pel camí i de qui no es separaria més, emprengueren la marxa cap a Figueres, passant per Sant Feliu de Guíxols, Llagostera, Cervià de Ter... Un cop arribats a Figueres, però, es trobaren en mig d'un fort bombardeig. Aquests atacs aeris no eren els primers que patia la ciutat ja que l'aviació italiana i la Legió Còndor alemanya bombardejaren la ciutat de forma constant des del 26 gener fins el 7 febrer. Es van viure moments molt dramàtics ja que Figueres es trobava pràcticament col·lapsada per la riuada de persones que la travessaven en el seu camí cap a França.

(...) Com que n'era tan gran i difícil l'entrada a Figueres, en resultava enormement arriscat el pas pel seu interior. Quan ens trobàvem els tres companys junts caminant molt dificultosament pels carrers de la ciutat, s'escoltaren les sirenes d'alarma i al mateix temps el rum-rum dels avions enemics que s'apropaven ràpidament, proporcionant-ne un pànic tan espantós, que es va perdre totalment la calma i l'ordre tan *necessària*, i s'emprengué la desbandada plena de desesperació (...) ¹³

Els bombardejos van causar nombrosos morts i la destrucció de bona part de la ciutat. Com assenyala Villarroya: *Foren uns bombardejos gratuïts i terroristes que de res canviaren el curs de la guerra inexorablement perduda per la causa republicana i que solament contribuïren a augmentar l'angoixa i la mortaldat entre la població civil figuerenca i les riuades de fugitius*". ¹⁴

Moltes persones van morir en l'atac, entre elles, els companys que acompanyaven el Pere: l'Isidre i el Manel,

La bomba va esclatar tan prop de mi, que l'*onda* expansiva em feu aixecar del sòl un bon tros enlaire, i l'estrèpit en fou tal, que vaig restar-ne un bon *rato* molt eixordat i donant-me *l'impressió* que fugia de la terra (...) de sobte el meu el meu cor em va donar un explosiu salt pel que *mons* ulls desorbitats contemplaven incrèduls puix allí s'hi trobaven els cossos dels meus companys completament mutilats per una d'aquelles explosions, i que van rebre de ple. El Isidro es trobava decapitat amb el seu cap separat d'ell una bona distància, i el Manel amb l'espoleta de la bomba clavada al ventre ben incrustat a la paret convertit en una desferra. (...) Vaig sentir-ne una *extranya* sensació molt vertiginosa de vòmit que em removia l'estómac i tota la meva persona. ¹⁵

¹² *Ibidem*, pàg. 174

¹³ BOU JORNET, Pere, op. cit., pàg. 179

¹⁴ VILLARROYA, Joan, "El bombardeig de Figueres" dins de: SOLÉ SABATÉ, Josep. M, (dir) (2005) *La Guerra Civil a Catalunya, derrota, ocupació militar i exili*. Barcelona, Edicions 62, pàg. 84.

¹⁵ BOU JORNET, Pere, op. cit., pàg. 180

En Pere continua el camí sol. Prop de la Jonquera es troba amb un altre paisatge desolador: l'aviació feixista segueix bombardejant les tropes republicanes en retirada i la carretera està plena de cossos sense vida. Els camions i tancs, ara només eren ferralla.

En Pere Bou amb la seva esposa, Teresa i els seus fills: Lluïsa, Lourdes i Àngel.
10 de maig de 1964. Font: arxiu familiar

L'exili

En travessar la frontera, els gendarmes, després d'escorcollar-lo per si portava alguna arma o ganivet, el van fer anar a un lloc de control de refugiats, al costat d'un gran edifici on la Creu Roja Internacional i els Socors Roig Internacional atenien els refugiats i els donaven menjar mentre els gendarmes els controlaven contínuament i els tornaven a escorcollar. És aquí on s'adona que el lloc on està s'anomena Le Perthus:

(...) els meus ulls escrutadors de tot quant m'envoltava van fixar-se en un rètol que s'hi llegia: Le Perthus. D'una manera tan simplement senzill *m'enterava* d'on em trobava en aquells moments, i que n'era precisament el primer anell de la meva més o menys llarga cadena de *vivences*, privacions, i vicissituds, que durant el meu forçat *peregrinatge* per l'interior de les terres franceses en veuria encadenat¹⁶.

Els gendarmes els van fer posar en formació per iniciar la marxa. Enfilaren carretera amunt i es dirigiren al camp d'Argeles Sur Mer: *ens anaren situant agrupats a lo llarg de la carretera com si en fóssim un gran ramat d'ovelles (...)*¹⁷. Al llarg del trajecte es podien veure, encara que estiguessin ben dissimulades, moltes bateries d'artilleria terrestre i antiaèria així com també un gran moviment de tropes al llarg del recorregut amb avions de reconeixement que no paraven de vigilar-los, etc.

Seguíem caminant sense que els gendarmes ens deixessin parar ni un sol instant, ja que quan algun de nosaltres afluixava la marxa per *cansanci* manifest en una caminada tan llarga, ells s'apropaven furiosos i tot donant-nos una bona puntada de peu al cul i dient-nos amb autoritat: -"Allez, allez, sur le route!. Tout suite!.-"¹⁸

Després de caminar tot el dia, l'endemà van arribar a Le Boulou. El Pere, assedegat, es va apartar del grup, i es va acostar a una dona que escombrava la vorera per demanar-li un got d'aigua. Aquesta el va fer entrar a casa seva i li donà una tassa de cafè i llet, pa i xocolata. Després, el seu marit li donà quatre paquets de tabac, llumins i un bitllet de cent francs. En Pere s'acomiadà d'ells amb les llàgrimes als ulls, emocionat per la seva humanitat i s'afegí a la llarga comitiva de refugiats que anaven passant, sense que els gendarmes s'adonessin de la seva absència.

Caminaren més de 15 hores, i en Pere anava preguntant als francesos que es trobaven a la carretera a quina distància es trobaven d'Argelers, però no en treia l'aigua clara. Recorda que, una vegada, va preguntar-ho a un grup de ciclistes i el to despectiu de seva la resposta va desanimar-lo molt,

¹⁶ BOU JORNET, Pere, op. cit., pàg. 188

¹⁷ *Ibidem*, pàg.189

¹⁸ *Ibidem*, pàg.189

(...) A què venia aquella posició tan *extranya* d'una gent aparentment tranquil·la i feliç gent vers a una *altre* d'afligida i desvalguda, que sols preguntava ansiosa quan hi havia fins a la fi del seu llarg caminar per terres franceses, i a canvi se'n burlaven del seu infortuni, allunyats del seu país i de sa família com un nòmada, sense els mitjans per sobreviure per si sols d'una situació tan complicada i amargament dolorosa (...) ¹⁹

En Pere va conèixer, durant el trajecte a peu, un altre refugiat, el Manel Bafalluí Faceries, amb qui es va fer molt amic. Aquest vivia a Barcelona, al carrer Princesa on el seu pare tenia un taller de reparació de navalles barberes i tota classe d'eines pròpies d'una barberia. Els dos van recórrer junts el camí fins arribar a Argelers.

El camp d'Argelers

Segons ens descriu el Pere, el camp d'Argelers es dividia en dues zones, una per als civils i l'altra per als militars. Hi havia un hospital situat quasi tocant a mar. De seguida però, van veure que la situació era bastant deplorable i que van haver de fer-se ells mateixos un aixopluc per dormir:

(...) el meu amic Manel i jo n'érem dels que ens trobàvem en el més complet abandó i per *lo* tant, sense mitjans. Començaren per fer-nos una barraqueta per albergar-nos i així *no tenir que* dormir a l'aire lliure, com també refugiar-nos de la pluja i d'altres contrarietats i revessos al *tenir que* viure a *l'intempèrie* ²⁰.

Aviat, aconseguir menjar es va convertir en la preocupació bàsica:

Després ens preocupàrem de *lo* que calia fer-ne per *poguer* adquirir el *subministre*, *lo que* en resultà impossible d'aconseguir-ho en aquell lloc tan desorganitzat, ja que hi havia barraques que n'eren cinc o sis i en tenien el *subministre* de vint i així successivament, i en canvi, n'hi havia molts d'altres que com nosaltres no *en* disposaven de cap mena d'avituellament ²¹,

El Pere també explica com l'arribada dels camions amb el pa provocava "lluites campals":

(...) quan venien uns camions plens de saques de pa que repartien d'una manera molt poc ortodoxa, ja que des de dalt dels camions anaven tirant els pans com aquell que el tira a les feres salvatges, i formant-se una veritable batalla campal entre els refugiats per fer-nos d'algun d'aquells pans, *lo que* feia que alguna vegada en teníem algun de ben *apretat* als nostres braços se'ns venien dos o tres al damunt, fent-nos caure a terra i forcejant acaloradament i, al final, podia més la força dels tres junts, contra la palesada debilitat d'un de sol que *a/* trobar-se incapacitat per *defendre's* sucumbia en la lluita, i aleshores, condolit pels cops rebuts i per la pèrdua del pa que ja tenia com a ben seu,

¹⁹ Ibídem, pàg.191

²⁰ Ibídem, pàg. 192

²¹ Ibídem, pàg. 192

retornava a la lluita (ja que no n'era *altre* cosa que una lluita) per veure de tornar a fer-se *d'un pa*²².

Un dia, passejant amb el Manel pel camp es va trobar amb un amic d'Olesa, el Sayas,

Foren uns moments molt emotius i entenedridders els que en succeïren al tan meravellósencontre, puix un no pot pas saber sinó s'hi ha trobat *lo que n'és pot lo que* es pot arribar a sentir en uns casos tan summament especials, com els que viuen dues persones conegudes que es troben inesperadament en terres estrangeres, lluny dels sers estimats (...) ²³

En dir-li que gairebé no tenien menjar, el Sayas els va fer entrar a la seva barraca, que també era construïda amb canyes i mantes però més gran, i els va treure un pa de dos quilos i llaunes de conserva de tota classe que tenia amagats en una dispensa molt ben camuflada, tot regat amb vi i cafè. Ell disposava d'un racionament per a 10 persones, per això, a partir d'aquest dia, el Pere i el Manel anaven a menjar amb ell cada dia: *per nosaltres dos aquella barraca passava a ésser el nostre beneficiós hotelet*²⁴

La vida al camp no era segura i, de tant en tant, apareixia alguna persona ofegada al mar, fos senegalès, espanyol, principalment dones, tots amb senyal de mort violenta. Segons el testimoni del Pere, moltes dones eren assetjades i si no accedien als desitjos dels assetjadors podien acabar morint:

(...) les que es negaven a prestar-se a vendre'n l'honorabilitat amb energia i decisió, de les que a pesar de tot es negaven a sucumbir a la xarxa de pressions que les encerclaven assíduament, algunes d'elles i com a venjança a la seva rotunda negativa, anaven a parar a les blavoses aigües de la platja²⁵.

En Pere recorda el cas d'un espanyol que era perseguit per un senegalès perquè li vengués el rellotge d'or. Com que aquell es negava, ja que era un record del seu pare, va aparèixer mort a la platja.

El Pere desitjava abandonar el camp i retornar a casa, però aquesta decisió el portava a viure situacions incòmodes,

Els francesos de les Oficines d'Informació quan els hi dèiem que volíem regressar a Espanya ens deien feixistes, i en canvi si no hi volíes anar i decidies romandre a França ens tractaven de *rojjos* i comunistes, *lo* que feia sentir-nos com una espècie de marginats i de molt poc criteri personal i polític i uns renegats²⁶.

²² Ibídem, pàg. 192

²³ Ibídem, pàg. 192-193

²⁴ Ibídem, pàg. 193

²⁵ Ibídem, pàg. 194

²⁶ Ibídem, pàg. 195

Aviat el Pere coincideix al camp amb tota una colla d'olesans: en Blai Francesc, Pere Subirana, Ramon Parera, Jaume Garriga, Josep Seubas i Joan Sancho. La majoria volen també tornar a casa davant les deplorables condicions de vida al camp, l'enyorança i el fet de pensar que no havien fet res per témer per la seva vida. Des dels camps, a més, les autoritats franceses pressionaven per convèncer els refugiats que marxessin a Espanya amb l'objectiu de desfer-se el més aviat possible de la càrrega econòmica que suposaven aquests.

Les expedicions que s'organitzaven per retornar a Espanya es feien rigorosament per camps i per torn. Com que al camp d'Argelers no feia pas gaire li havia tocat el seu torn els calia esperar. Sembla ser que aquesta situació va portar al grup olesà, que majoritàriament volia tornar a casa, a demanar que els transferissin al camp de Bram, ja que creien que des d'aquí seria més fàcil que els repatriessin. Després d'esperar un temps, van aconseguir que els traslladessin i es van acomiadar del Sayas que des del principi no va voler marxar a Bram.

Festa Major d'Olesa de l'any 1961. Partit de futbol amb la presència del jugador del Barça Kubala al públic. Font: arxiu familiar.

El camp de Bram

El camp de Bram es troba a la regió de l'Aude, Occitània, just al nord del Departament de Perpinyà. Es comença a construir el 5 de febrer de 1939 i es tracta del primer camp que s'edifica allunyat de les platges per albergar els refugiats espanyols.²⁷ Es calcula que uns 17.000 republicans hi foren internats.²⁸ Els primers refugiats republicans van arribar al camp el 16 de febrer de 1939, quan el camp estava encara per acabar.

El Pere i els seus companys olesans, així com el seu amic Manel, van arribar a Bram el 4 de març de 1939. La seva primera impressió en veure el camp va ser,

Ens presentàrem al Camp, que per cert n'era un veritable poble per l'aspecte urbanístic que presentava, puix amb llargs i ben amplis carrers i unes barraques grandioses amb espai suficient i còmode, construïdes de fusta però molt ben acabades perquè no hi entrés l'aigua quan ploqués i la fredor en temps de fred, en fi, que no n'era pas el mateix que el d'Argelers, que a base de barraques de canyes, branques, i mantes, que em semblava /o mateix que un campament (...)²⁹.

El camp es trobava dividit en sectors de diverses barraques arreglades en tres filades i, a l'entrada, damunt mateix del portal, es trobava gravada la lletra que li corresponia. Els departaments es trobaven separats entre si per una filferada per evitar que la gent passés d'un lloc l'altre. Per anar a un altre departament o sector calia el permís de les autoritats del camp. A tot el grup olesà se'ls assignà el mateix lloc, la barraca núm. 38 del sector B.

A Bram hem localitzat més d'una trentena d'olesans que van arribar al camp en èpoques diferents.³⁰

Tot seguit, podem veure el document d'ingrés al camp de Bram del Pere. En l'apartat professió, consta que és xofer, fet que sorprèn ja que com ens explicà el seu fill, l'Àngel³¹, el seu pare no havia conduït mai³².

²⁷ BOCANEGRA BARBECHO, Lidia, *Revista Exilio*. Campo de Bram pàg. 2. Disponible a: https://digibug.ugr.es/bitstream/handle/10481/48275/BocanegraBarbecho_RevistaExilio.pdf?sequence=1&isAllowed=y. (Data de consulta, 4 abril 2022).

²⁸ *Ibidem*, pàg. 5

²⁹ BOU JORNET, Pere, op. cit. pàg. 196

³⁰ Les archives départementales de l'Aude.

³¹ Entrevista realitzada a Àngel Bou dins del projecte: *Memorial Democràtic del Baix Llobregat; de les experiències personals a l'èxit col·lectiu*. Març 2022. Autores: Joana Llordella i Blanca Mampel. Direcció projecte: José Fernández i Elionor Sellés.

³² En Pere feia també de barber, per això és possible que hi hagués un error de transcripció ja que *coiffeur* és perruquer i *chauffeur* és conductor.

NOM **BOU. JORNET**

Prénoms **PEDRO**

Surnoms

Date et lieu de naissance **ne le 21-2-36 - a Glesa de Montserrat**

Domicile .. **a Glesa de Montserrat (Barcelone)**

Nom et prénoms du père .. **Gaillermo**

Nom et prénoms de la mère .. **Sofia Jornet**

Profession de ces derniers

Quel est leur domicile

Profession de l'inculpé **chauffeur**

Résidences antérieures

Est-il marié? **celibataire**

Date et lieu du Mariage

Nom du conjoint

Nombre d'enfants vivants

Situation de fortune

Contribue-t-il à l'entretien de sa famille

Quel est son degré d'instruction?

Situation militaire.....

Classe de recrutement N° du tirage au sort Canton

RENSEIGNEMENTS SUR LA MORALITE ET LA REPUTATION

Réfugié espagnol arrivé à **Bram le 4-3-39** le

et dirigé sur le centre d'hébergement de le

Carcassonne, le **4-5-39-**

Le Commissaire Spécial,
signé: ELASI

Pere Bou: camp de Bram, març 1939. Font: Les archives départementales de l'Aude.

El Pere es va trobar a Bram amb un company de feina, en Barceló d'Esparreguera amb qui havia treballat a l'empresa tèxtil Industria Olesana, SA, coneguda popularment com "el Molí". També hi havia al camp dos familiars seus, en Miquel Musté³³, oncle seu i l' Antoni Biarnés, el seu cosí, que es trobaven en un altre sector. Després d'aconseguir el permís pertinent, va anar a veure'ls.

Les condicions sanitàries del camp així com el menjar, eren bastant precàries. En Pere parla que un refugiat basc que dormia just davant del seu jaç de palla va morir de broncopneumònia per no estar ben atès.

Sovint, havien d'anar a desparasitar-se a un lloc que anomenaven "el picadero" per treure's els polls de sobre i després anaven al "Canal de Midi", que es trobava una mica lluny del camp, on es tornaven a refregar bé la roba i el cos.

En Pere pràcticament cada dia anava al consultori-farmacíola per curar-se de les ferides de l'ull. Per anar al centre sanitari havia d'anar acompanyat d'una parella de gendarmes, i va acabar fent-se amic d'un ells, el Maurice, que li va prometre que li aconseguiria unes sabates ja que les que duia el Pere estaven molt gastades i pràcticament anava descalç. Al Maurice, però, el van canviar de camp i es va quedar sense sabates.

El 14 d'abril de 1939 va caure una gran nevada. Encara que, com diu ell, la neu va embellir el paisatge, el cert és que ho va passar malament perquè anava mig descalç. Aquesta data la recorda perfectament perquè era l'aniversari de la proclamació de la II República i, per tant,

era un esdeveniment molt transcendent per tots aquells que sentíem les idees republicanes³⁴.

Aquest dia s'organitzà un dinar especial i a la tarda, a l'espaiosa Plaça Major del Camp, hi hagué un festival polític-musical, on van haver-hi discursos per part de polítics espanyols i francesos,

exaltant-ne la diada, així com pel motiu de nostra situació de refugiats de guerra i les possibles solucions, a tots els nostres tan lamentables i difícils problemes latents i preocupants³⁵.

La vetllada va acabar amb un concert de peces espanyoles interpretades per una Banda militar francesa i amb l'actuació de la Coral del Camp.

Només hi havia quelcom que va desbaratar-me la tan important diada commemorativa, i en fou el trobar-me mig descalç i tenir que caminar per la freda neu amb els peus tan poc protegits.³⁶

³³ La seva biografia es pot consultar en aquest web.

³⁴ *Ibidem*, pàg. 199

³⁵ *Ibidem*, pàg. 199-200

En Pere i dos olesans més, en Blai Francesc i en Joan Sancho, són els que estan més decidits a tornar i s'apunten de seguida a les llistes que confecciona el cap del barracó per poder marxar. Finalment, dels companys olesans, doncs, només en marxaren tres, els més joves, ja que els altres per les seves actuacions polítiques preferiren quedar-se al camp. Passades unes setmanes aconseguixen el permís per tornar a casa.

Pere Bou a l'Areny. Font: Arxiu familiar

El retorn a casa

Al mes de maig de 1939, van sortir de Bram en direcció a l'estació on agafarien el tren en direcció a Hendaia. En Pere es preguntava *com trobaria la situació de la política dictatorial imposada al poble espanyol pels vencedors*.³⁷

En arribar a Toulouse, el tren va fer una parada d'una hora i mitja i aprofitaren per baixar i estirar les cames. En Blai Francesc, que s'havia venut l'anell de prometatge i n'havia tret uns quants francs, es va allunyar del grup i, al cap d'una estona, va tornar carregat de menjar, fet que li van agrair moltíssim ja que no havien tastat res des que havien sortit de Bram.

En arribar a Hendaia, a peu i en formació de sis, es dirigiren a territori espanyol, que no es trobava gaire lluny de l'estació i entraren al Pont Internacional que n'era la frontera. Una meitat del pont estava controlada pels francesos i l'altra, pels espanyols. En arribar a la meitat de l'ampli i llarg pont on hi havia les ratlles que assenyalaven el pas fronterer, passaren els controls corresponents. En Pere explica que sota el pont, i també riu amunt i avall, es podien veure una gran quantitat de moros, requetès, i forces de l'exèrcit, encara que la majoria eren moros, que vigilaven el pas de les expedicions de

³⁶ *Ibidem*, pàg. 200

³⁷ *Ibidem*, pàg. 202

refugiats que retornaven a Espanya, i al mateix temps, damunt del pont i als voltants s'hi trobava la Guàrdia Civil.

Passats els tràmits, començaren a caminar mentre els anaven separant per grups segons el destí que tenien, ja que el nombre d'exiliats era tan nombrós que era impossible internar-los tots en un sol camp de concentració. En Pere, en Blai i en Joan els van destinar a la "Maternitat de Bilbao", que en aquells moments era un camp d'internament de presoners.

D'Hendaia van anar cap a l'estació d'Irun on hi arribaren el 12 de maig de 1939, cansats i afamats. Aquí es va trobar al pare del seu amic Joan Ruiz, que treballaven junts al "Molí". En Pere sentia neguit pel que els podia esperar a Espanya,

(...) divisant l'amarg esdevenidor que veia molt negre i totalment absent de llibertat personal i ideològica, em passejava capbaix i preocupat tot afegint-hi les imatges dels que *valguent-se* del poder i autoritat, ens vigilaven amb *despreci* i l'orgull insà comportant-se com nostres més que *humillants* vencedors, i aleshores vaig comprendre que a Espanya s'hi havia constituït una dictadura que negava rotundament, tota classe d'esperit antifeixista i lliberal-democràtic³⁸ (...)

D'Irun van agafar el tren en direcció a Bilbao. Quan hi van arribar, els van comunicar que no els portaven a "La Maternitat" ja que no hi havia cabuda. Van tornar a pujar al tren en destí a Santoña, Santander. Un cop arribaren, els feren caminar fins al poble que es trobava bastant apartat de l'estació.

Jo ja no podia caminar de mal que em feien els peus, que *al no tenir* cap classe de calçat per protegir-los els tenia bastant llagats de les plantes, però malgrat el meu intens dolor jo seguia com els demés *encar* que amb més dificultats si cap.³⁹

Aquí a Santoña, els feren caminar muntanya amunt fins arribar al "Fuerte de San Martín Santoña". Des d'aquí va escriure a la família explicant on es trobava ja que feia temps que no sabien res d'ell. Un amic li havia deixat diners –25 cèntims– per enviar la carta. En Pere només esperava l'hora de menjar ja que des que havien sortit d'Irun no havien menjat res.

(...) ens anaven posant dos cassons del guisat que contenien, i que aquell dia no n'era altre cosa que castanyes sense cap mena de substància ni classe d'adob, i que junt al "chusco" i dues taronges ens tenia que donar calor i coratge suficient per subsistir, *encar* que no amb energia durable perquè ens van dir que de menjar sols n'hi hauria al migdia (...) I a més que no menjàrem sols castanyes bullides sinó que dia si i dia no, ens donaven sardina o seitó bullit amb tripes i tot, puix quan bullia l'aigua agafaven les caixes i *treient* les

³⁸ *Ibíd.*, pàg. 203

³⁹ *Ibíd.*, pàg. 205

tapes hi tiraven a les peroles el peix, lo que feia que entre una menjada i l'altra no en feien pas per omplir-ne nostres estómacs.⁴⁰

Un dia, va conèixer un altre presoner qui, en veure com tenia els peus i que quasi no anava calçat, li va donar unes espadnyes de pagès noves que guardava en una bossa, fet que ell agrai moltíssim.

Cada dia, citaven els presoners per departaments i per ordre alfabètic, per interrogar-los. En Pere, quan va ser convocat, va decidir que diria tota la veritat ja que pensava que hi havia la possibilitat que interroguessin també els seus pares i calia que no es contradiguessin. El van fer entrar en una sala bastant gran on s'hi trobaven un coronel, dos comandants, tres o quatre capitans, diversos tinentes, un capellà, i dos o tres soldats encarregats d'escriure a màquina la declaració que feien els presoners. En l'interrogatori en Pere declarà que pertanyia al PSUC i a les JSUC i que va fer guàrdies armades per diferents indrets del poble. També que va ser mobilitzat per lleves i que no va tenir cap càrrec a l'exèrcit.

Dos cops al dia els militars convocaven els presoners a dalt de la gran terrassa del Castell-Penal. El matí era per nomenar els noms d'una llista que ells anomenaven "la negra" i que *"un esgarrifós sargent de regulars la llegia tot quequejant i fent-nos posar molt nerviosos, ja que tots els que anomenava se'ls enduien al Penal de Dueso (Santander) i no se'n sabia res més d'ells"*⁴¹. Es tractava de persones que eren classificades com a contràries al règim.

"De totes maneres la llista del matí ens donava cada *sust* que ens treia les ganes de menjar, puix en vaig ésser *testic* d'un cas molt dissortadament tràgic que li va succeir a un company nostres, que trobant-se al meu costat de la formació i sentir-ne el seu nom de la boca blasfema i odiosa del *Sargent*, va sortir-ne de la fila trastocat talment com un boig tot arrancant-ne a córrer direcció a les baranes de la terrassa, i precipitant-se per l'espai cercant-ne la mort."⁴²

Una vegada, va tenir una por terrible ja que el sargent anava dient un nom i com feia com si quequegés, semblava que anés a dir el seu.

A la tarda tornaven a ser convocats però era per repartir els girs postals, els avals, cartes. A revés que al matí, tothom desitjava que cridessin el seu nom.

Un dia els van convocar en una hora inusual, i el tinent va demanar deu voluntaris per un treball. En Pere s'hi va apuntar i els van portar a descarregar un camió ple de sac de taronges que s'havien de descarregar i portar a la intendència del Penal. Tot fent la feina, s'anaven menjant alguna taronja, amb pell i tot, per no perdre temps. El xofer del camió els va enxampar i ho va comunicar al capità d'intendència, tot dient-li que si els presoners es menjaven les taronges no hi hauria el pes que ell transportava. El capità, però, es veu que

⁴⁰ Ibídem, pàg. 206

⁴¹ Ibídem, pàg. 207

⁴² Ibídem, pàg. 207-208

li contestà que si no hi havia el pes, potser seria perquè ell havia fet estraperlo i ara volia que s'ho carreguessin uns altres. Acte seguit, va donar permís als voluntaris perquè es mengessin totes les taronges que volguessin. Després els va dir que es presentessin a la cuina amb el plat i allà els hi van omplir de cigrons amb una bona ració de sardines, un "xusco" i dues taronges. En Pere marxà amb el menjar i s'estirà al seu jaç per veure si això li alleujava l'estomac –diu que s'havia menjat unes trenta taronges–. Es va endormiscar i quan es despertà, algun espavilat s'ho havia menjat tot i havia deixat el plat net.

En Pere Bou en una trobada de pescadors al riu, a l'Areny del molí (cap al 1965). Font: arxiu familiar

Al Fuerte de San Martín de Santoña va presenciar un altre fet tràgic que succeí un dia que els feren baixar al mar i els obligaren a banyar-se tot nus en les fredes aigües. Aleshores, un presoner d'edat avançada es negà a anar a l'aigua perquè deia que tenia asma i que patia del cor. El sergent l'amenaçà i finalment el llançaren a l'aigua; el seu cos no va poder resistir-ho i morí. En Pere i altres companys s'acostaren a ell ràpidament i el deixaren estirat a la sorra però no van poder fer res,

(...) aquell bon home havia deixat d'existir per culpa d'uns homes sens entranyes, que ens odiaven fins arribar a una venjança tan horrible com la que havien comès amb aquell vellet.⁴³

Aquest fet l'impressionà profundament i com escriu: *des d'aleshores la meva intranquil·la vida va discórrer dins d'un pla de negres presagis, que m'envoltaven de negre foscor dins d'un ambient de terror denigrant i tràgic*⁴⁴.

⁴³ Ibídem, pàg. 209

⁴⁴ Ibídem, pàg. 209

Va fer bona relació amb el capellà del Penal qui li havia demanat si podia ajudar-lo a arreglar l'església. En Pere, al primer moment, li va respondre que no era potser adequat que un roig l'ajudés però el capellà va insistir dient-li que ell no era una *rojo* sinó un *rojillo*. També li explicà que havia estat traslladat al Penal com a càstig per les seves idees liberals –tot i que ara també formava part del tribunal de classificació i depuració dels presoners. D'aquesta manera, el Pere ocupava les seves hores lliures reparant la capella.

Sens dubte, en Pere esperava ansiós tenir notícies de la seva família. Per fi, va arribar el dia que va rebre una carta d'ella,

Fent-li *bessades* tot pensant que les feia als meus estimats pares que venien a mi junt la carta, així que entre la tremolor de les mans i llavis i la vall de llàgrimes dels meus ulls totalment negats, vaig sentir-ne *l'immensitat* del meu amor i l'adoració que professava als tan benvolguts pares (...) ⁴⁵

Els pares li enviaven un gir de 50 pta indicant-li que aviat li arribarien els avals. El primer que va fer quan va cobrar el gir va ser anar a buscar el seu company Isidre per donar-li diners per les espadenyes, però aquest es negà rotundament a agafar-les.

Al cap d'un parell de dies arribaven els avals i per fi deixava aquella sinistre presó. Els avals eren realitzats per les forces vives del poble– Guàrdia civil, Falange, alcaldia, capellà– i feien referència a l'actuació de l'implicat durant la República i la guerra. Si aquesta no era gaire compromesa la podien qualificar de bona o regular i al final havien de fer constar si era "adicto o indiferente al règimen". En Pere devia ser qualificat com a "indiferente" ja que, un cop a Olesa, s'havia de presentar cada setmana –els diumenges– a la caserna de la Guàrdia Civil i necessitava autorització per sortir del poble.

⁴⁵ *Ibídem*, pàg. 210

Campos de Concentración de Prisioneros y Presentados de Santoña

En virtud de las Instrucciones dictadas por S. E. el Generalísimo, el 12 de Abril de 1939, y por delegación del Sr. Coronel Inspector de los Campos de Concentración de Prisioneros, concedo PERMISO provisional al concentrado en estos Campos :

Nombre PERE BOU JORDA
 Edad 23 Estado soltero
 Naturaleza OLESA DE MONTSERRAT Provincia BARCELONA
 (1) Domicilio OLESA DE MONTSERRAT Provincia BARCELONA
 Fecha en que se pasó a la zona Nacional 12-6-1939
 Tiempo que ha permanecido concentrado veinte días
 Concepto que ha merecido a la Jefatura bueno
 Servicios destacados o beneméritos que ha realizado

Santoña de JUNIO de 1939
 AÑO DE LA VICTORIA
 El Teniente Coronel Jefe
Jorge de Cervera

(1) Se entiende por domicilio el que tenía el 18 de Julio de 1936.
 NOTA: El individuo al que afecta el presente documento deberá presentarse inmediatamente de su llegada al Sr. Alcalde o Jefe del Puesto de la Guardia Civil.

Pse -

Fitxa de l'internament de Pere Bou al camp de Santoña on es dona el vist-i-plau perquè pugui tornar a Olesa. 1 juny 1939. Font: arxiu familiar.

Sortado y tiene la obligación de presentarse todos los domingos sin esuro tampoco podrá ausentarse de la localidad sin previa autorización de la Guardia Civil de este Puesto,

*Olesa, 5 de Junio de 1939.
 Año de la Victoria
 El Comandante de Puesto
Hilario Aguado*

PROV. BARCELONA
 PUESTO OLESAS

Revers de la fitxa del camp de Santoña firmada per la Guàrdia Civil d'Olesa el 5 juny 1939. Font: arxiu familiar.

En Pere sortí del Penal amb altres sis o set internats i es dirigiren a l'estació de Santoña per agafar el tren que els portaria a Bilbao. Mentre feia temps a l'estació, es trobà amb dues dones que s'interessaren per ell i en conèixer la seva situació li van portar pa, formatge i llonganissa per al viatge – una de les coses que els havia explicat era que tenia molta gana–.

Tot el grup que havia sortit del Penal els van fer pujar a l'últim vagó. En arribar a Bilbao, es van haver d'esperar el tren correu que sortia a les dues de la matinada i que els portaria fins a casa. Aprofitaren el temps per passejar per Bilbao gaudint del paisatge i sobretot de la seva llibertat. En reprendre el viatge, el tren es va haver d'aturar prop de Miranda d'Ebre a causa d'una forta tempesta. Després, continuaren fins a Saragossa, on el tren parà tres quarts d'hora per seguir cap a Lleida, on tornaren a fer una parada bastant llarga. En el document expedit per la Comandancia Militar de Santoña perquè pogués viatjar amb tren, a càrrec de l'Estat, hi consta el nom d'un altre olesa, Jordi Gargallo, que també havia estat internat al camp de Bram i al Penal de Santoña, i que segurament no es coneixien ja que en Pere no en parla en les seves memòries.

Salconduit per viatjar amb tren expedit a nom de Pere Bou i Jordi Gargallo. Santoña, 31 de maig de 1939. Font: arxiu familiar

El 5 de juny de 1939, finalment, el Pere arribà a Olesa. El tren parà a l'estació del Nord que es troba a uns 4 km del poble, i per no esperar dues hores l'autobús que feia el servei Olesa-estació, se'n va anar caminant. En travessà el poble es va anar trobant amb veïnes que en veure'l s'emocionaren. Una d'elles, la Roseta, li va dir que s'avançaria per anunciar-lo a la seva mare, ja que estava delicada del cor, i en entrar el pis, allà mateix a l'escala, mare i fill es van

abraçar, i allí, en aquella escala hi havia quatre persones plorant a llàgrima viva: l'Enrica, la Roseta, la meva mare i jo.⁴⁶

El primer que va fer el Pere és pujar al terrat i rentar-se al safareig per treure's els paràsits que duia. Al cap d'una estona va arribar el seu pare,

(...) que al veure'm allí en va restar tan sorprès que les paraules no li sortien de cap de les maneres, *per lo que* no va pronunciar paraula fins el cap d'un ratet no per això va deixar de manifestar-me el seu afecte, ja que va agafar-me amb els seus forts braços amanyagant-me amb el calor del seu amor paternal. Així que quan va recuperar la seva parla va pronunciar un seguit de paraules expressives pròpies d'un pare, en el moment de recuperar el fill després d'un llarg temps⁴⁷

En Pere es casà l'any 1943 amb Teresa Jorba Recasens. Tingueren tres fills, la Lluïsa, la Lourdes i l'Àngel. Treballava a l'empresa tèxtil Catex Moli d'Olesa.

Com ja hem esmentat, el Pere s'havia de presentar cada diumenge a la caserna de la Guàrdia civil d'Olesa de Montserrat i això ho va haver de fer durant molts anys, com podem veure en els documents següents datats als anys cinquanta.

Document de la Guàrdia Civil on es registra que Pere Bou s'ha presentat a la caserna. Font: arxiu familiar

L'Àngel⁴⁸, el seu fill, acompanyava el seu pare a la caserna molts diumenges, quan tornaven de pescar. El seu pare li deia que els havia de portar una de les carpes que havien pescat i feia esperar l'Àngel a fora. Ell recorda que hi havia també altres olesans, agrupats al pati de la caserna i que sens dubte també havien de passar el control de la Guàrdia Civil.

⁴⁶ Ibídem, pàg. 214

⁴⁷ Ibídem, pàg. 215

⁴⁸ Àngel Bou, entrevista citada.

Em deia que al caporal, sergent, qui fos, li agradaven les carpes, per això hi anàvem cada diumenge. No recordo que en pesqués sempre!⁴⁹

El 14 de maig de 1960 Franco va anar a Olesa per assistir a una representació de La Passió. L'Àngel ens explica que el seu pare i altres persones van haver de passar aquest dia a la caserna, ja que la Guàrdia Civil els volia tenir controlats.

Trobada de pescadors a l'Areny del molí (cap a 1967). Font: arxiu familiar.

El nostre testimoni: ÀNGEL BOU

L'Àngel Bou Jorba va néixer a Olesa de Montserrat el 5 de novembre de 1955. Té dues filles: la Montserrat i la M. del Mar i ha treballat com a agent comercial.

L'Àngel ens explica que el seu pare parlava poc de la guerra i del seu exili. Ell ha conegut la seva trajectòria amb més profunditat quan ha llegit les seves memòries, que el seu pare comença a escriure al cap de molts anys. No recorda en quin moment les va redactar ja que el seu pare sempre estava escrivint, li agradava, sobretot escriure poesia i va fer una infinitat de poemes. Tot seguit podem llegir la lletra d'una sardana i el poema que va dedicar a un brigadista de la Guerra Civil,

⁴⁹ Ibídem

PER OLESA

CURTS

Per tot Olesa
i ses belles contrades,
baixà un estel, lluent, benaurat,
molt joïós per l'espai,
vigilant, resplendent,
des dels grans cims
del formós Montserrat.

Per tot Olesa
del pla a la muntanya,
si va respirant, un molt dolç repòs,
voltejant per l'entorn,
un perfum ple d'encís,
vivint tot l'influx
d'un Paradís deliciós.

LLARCS

De les planes conrades
al massís de Puig Ventós,
i entre roques encrespades
Sant Salvador, lloc molt deliciós.

I baixant per Can Tobella
fins al pla del Llobregat,
encisa la meravella
d'un prodigi insospitat.

Per Olesa,
per Olesa, tot flameja.
Per Olesa,
escampa vida, la natura.

Per Olesa, tot somriu
amb goig encisador,
va escampant, dolçament,
gran puresa d'amor.

Per Olesa,
per Olesa, tot flameja.
Per Olesa,
escampa vida, la natura.

Per Olesa, tot somriu
amb goig d'encís,
per sempre dolçament,
amb la promesa
d'un verger beneït.

Les aromes sanitozes
que arreument van escampant,
plantes i flors oloroses
amb fragància sempre constant.

No hi ha terra més ufana
sota del cel platejat,
com la terra pura i sana
que hi ha a Olesa de Montserrat.

Per Olesa,
per Olesa, tot flameja.
Per Olesa,
escampa vida, la natura.

Per Olesa, tot somriu
amb goig encisador,
va escampant, dolçament,
gran puresa d'amor.

Per Olesa,
per Olesa, tot flameja.
Per Olesa,
escampa vida, la natura.

Per Olesa, tot somriu
amb goig d'encís,
per sempre dolçament,
amb la promesa
d'un verger beneït.

Lletra composta el dia 7 de Juliol del 1980, per la música del
teix títol del compositor Marrós i que des d'ara aquest moment passarà a formar part de
dita sardana.

Aquesta sardana serà cantada per Les Caramelles del Grup de caramellaires d
l'Agrupació ~~ESBART OLESA~~ Olesana

Olesa de Montserrat, a 2 de Març del 1981.

¡HÉROE DE LA LIBERTAD!

Por defender la causa que sentiste
y el ideal que en tu pecho llevaste,
como todo un hombre en tierra caíste,
porqué sin temblar, como héroe luchaste.

Luchaste con tesón y gallardía.
Luchaste sin temor y con decisión.
Luchaste con ardor y energía,
que era emblema de tu libre corazón.

Todo tu empeño en la lucha pusiste,
creíste en el triunfo, con toda tu fe,
dentro tu pecho de acero fundiste
la dulce grandeza de un amanecer.

Bello amanecer que de amor alumbra
la fe de una raza sin esclavitud,
bello amanecer de un mundo que triunfa,
tan bien defendido por la juventud.

Más un triste día, la muerte traidora
que estaba al acecho tu vida segó,
al morir, tu voz sonó redentora
cantando el himno, tu puño se alzó.

Así es como caen con el puño en alto
los héroes valientes de la libertad,
orgullo del mundo, que es fiel retrato
de quienes defienden a la Humanidad.

Ciframos en vosotros la esperanza
los que seguimos luchando hasta el final,
prosiguiendo la lucha en confianza
de que alcanzaremos el triunfo total.

Tu caíste nuestro fiel camarada
confiando en el triunfo que ha de llegar,
tu vida entregaste con fe abnegada
porque nuestra causa veamos triunfar.

¡Gloria a ti, fiel camarada!
¡Gloria a ti, héroe valiente!
¡Gloria a ti, gloria abnegada!
¡Gloria a ti, siempre presente!

En memoria a un inseparable y muy buen camarada de nacionalidad francesa Lucien Gordou, muerto en el frente del Ebro (Tivenys) y perteneciente al Ejército Republicano como voluntario internacional y uno de los camaradas más conscientes de la lucha por un mundo mejor y enteramente libre. (E.P.D.)